

Faktory udržitelné půdní úrodnosti

Habilitační přednáška

Petr Škarpa

Ústav agrochemie, půdoznalství, mikrobiologie a výživy rostlin

9. 3. 2015

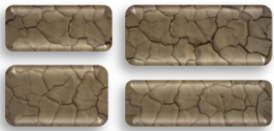

Struktura habilitační přednášky:

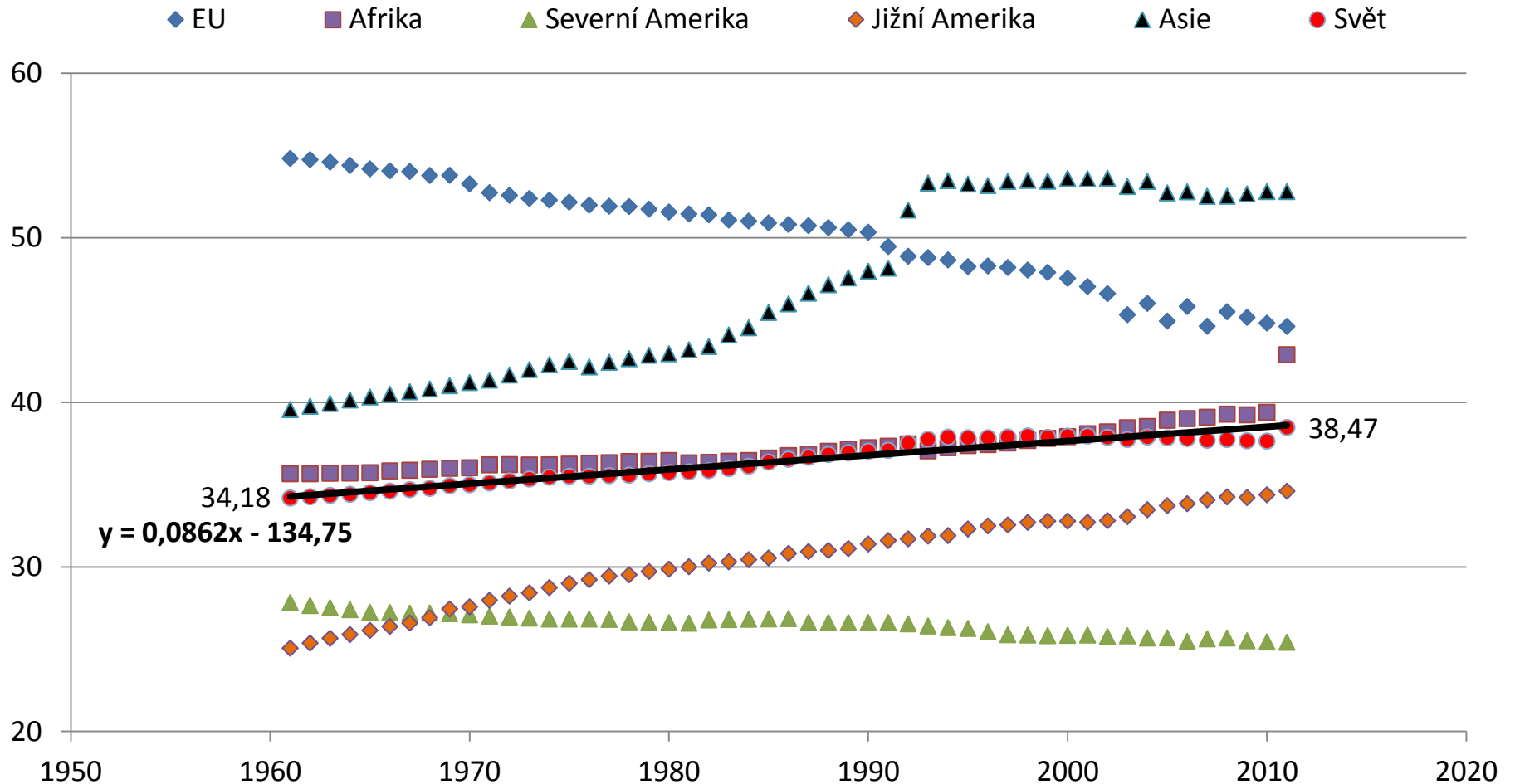
I. Odborná část

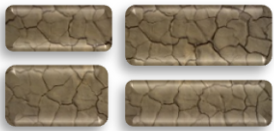
- Úvod, půdní úrodnost
- Struktura půdy
- Organická hmota v půdě
- Agrochemické faktory

II. Koncepce rozvoje VaV a pedagogiky v oboru Agrochemie a výživa rostlin

Zemědělská půda ve světě - % výměry zem. ploch (FAO)

Světový populační vývoj (*worldometers.info*)

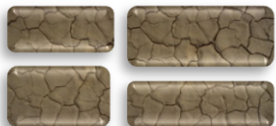

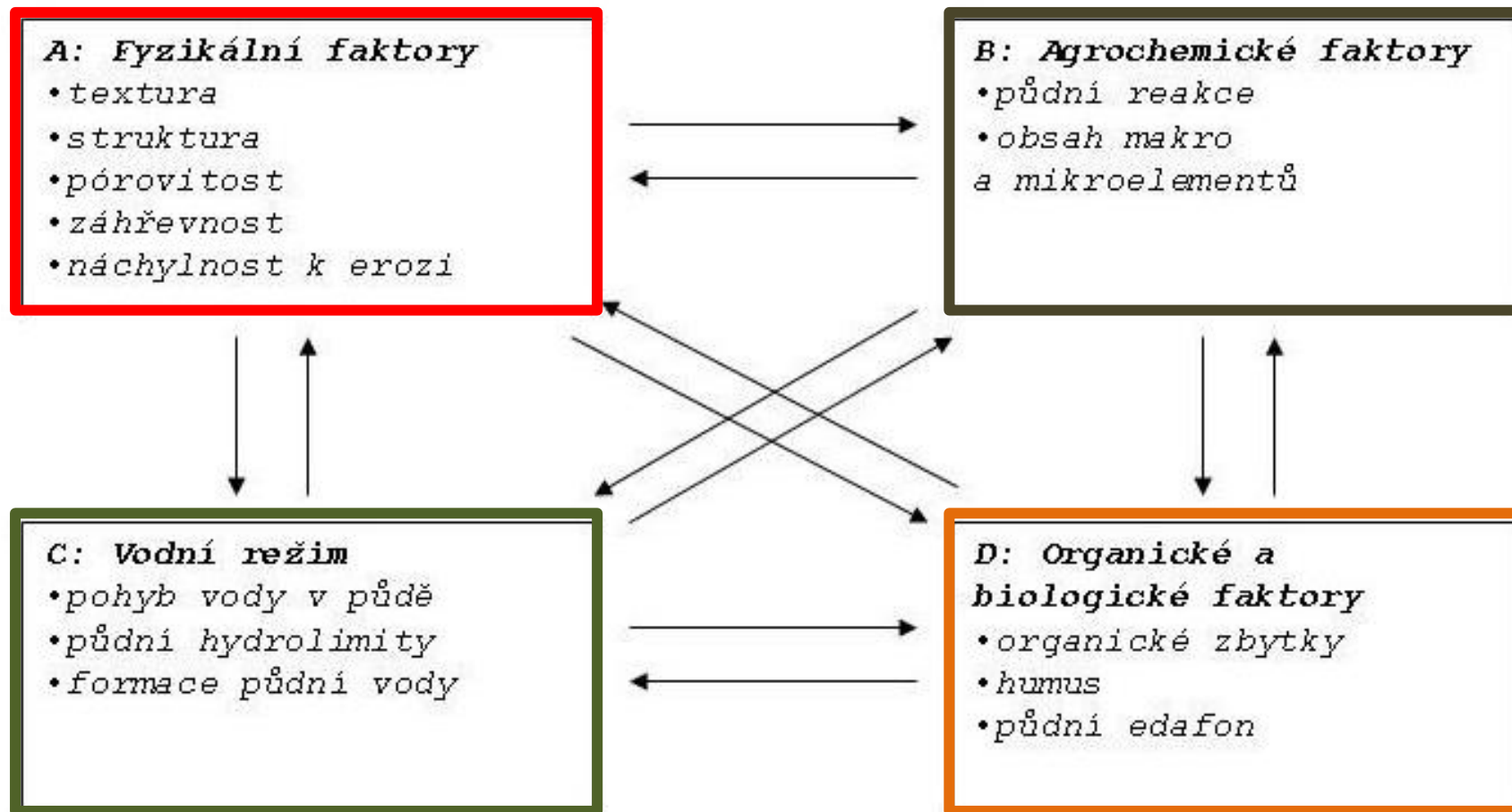
Půdní úrodnost

Úrodnost půdy je její schopnost

- **poskytovat rostlinám prostředí pro optimální růst a vývoj** (uspokojit jejich požadavky na vodu, živiny a půdní vzduch po celé vegetační období a tak zabezpečit jejich úrodu)
- poskytovat optimální podmínky pro život edafonu
- vyrovnávat změny v půdním prostředí

Faktory (prvky) půdní úrodnosti

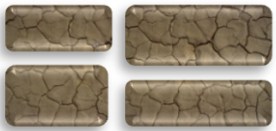

1. Fyzikální faktory

Význam půdní struktury

- retence vody, vsak (infiltrace)
- plynná fáze půdy
- biologická činnost
- rovnováha mezi rozkladnými a syntetickými procesy v půdě (mineralizace a humifikace)

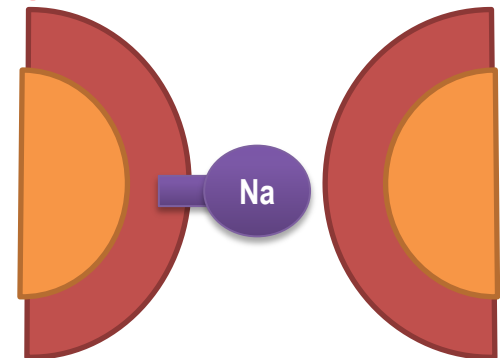
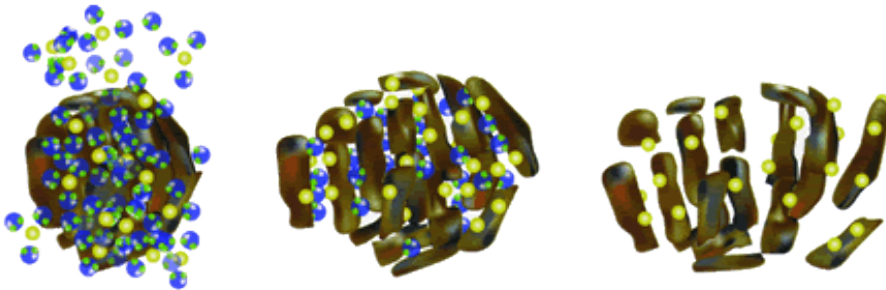

Půdní struktura

Stabilita koloidního systému závislá na hnojení

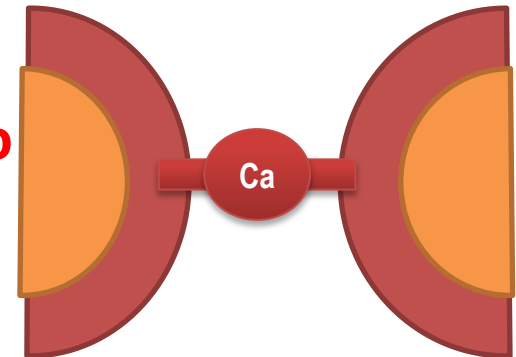
půdní strukturu narušují = stabilitu koloidního systému zvyšují

jednomocné kationty (K^+ , Na^+)

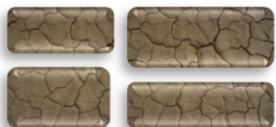

půdní strukturu zvyšují = stabilitu koloidního systému narušují

vícemocné kationty (Ca^{2+} , Mg^{2+} , Fe^{3+})

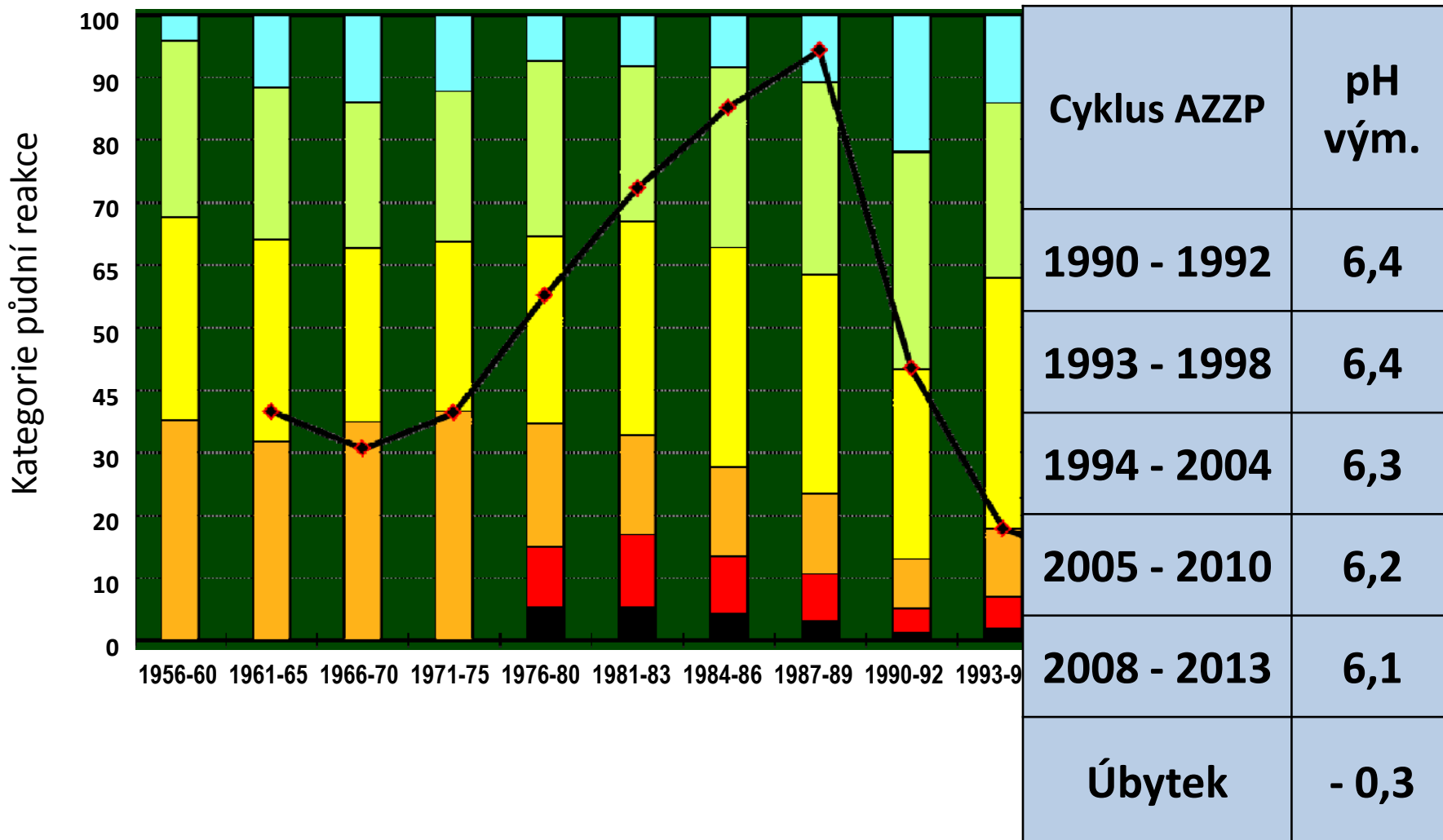

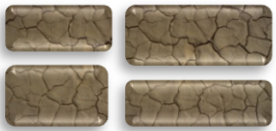

vápnění půdy – pH půdy

Změny půdní reakce v z.p. a spotřeba vápenatých hmot

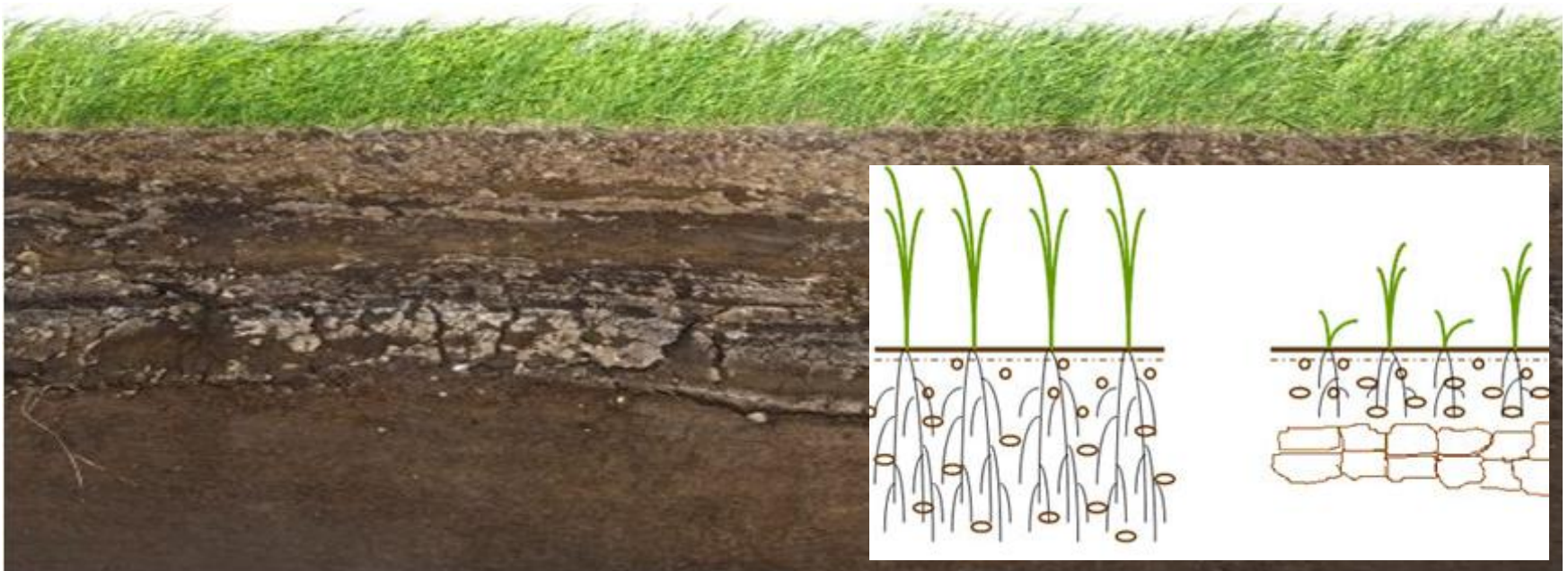

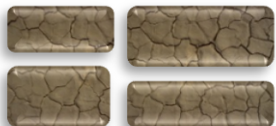

Špatná půdní struktura = **utučení půdy**

Utučením je v ČR ohroženo kolem **49 % zemědělských půd**

absence vápnění ➡ acidifikace půdy
přehnojením draselnými hnojivy

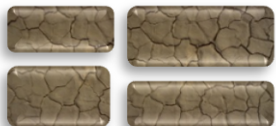

2. Organické a biologické faktory

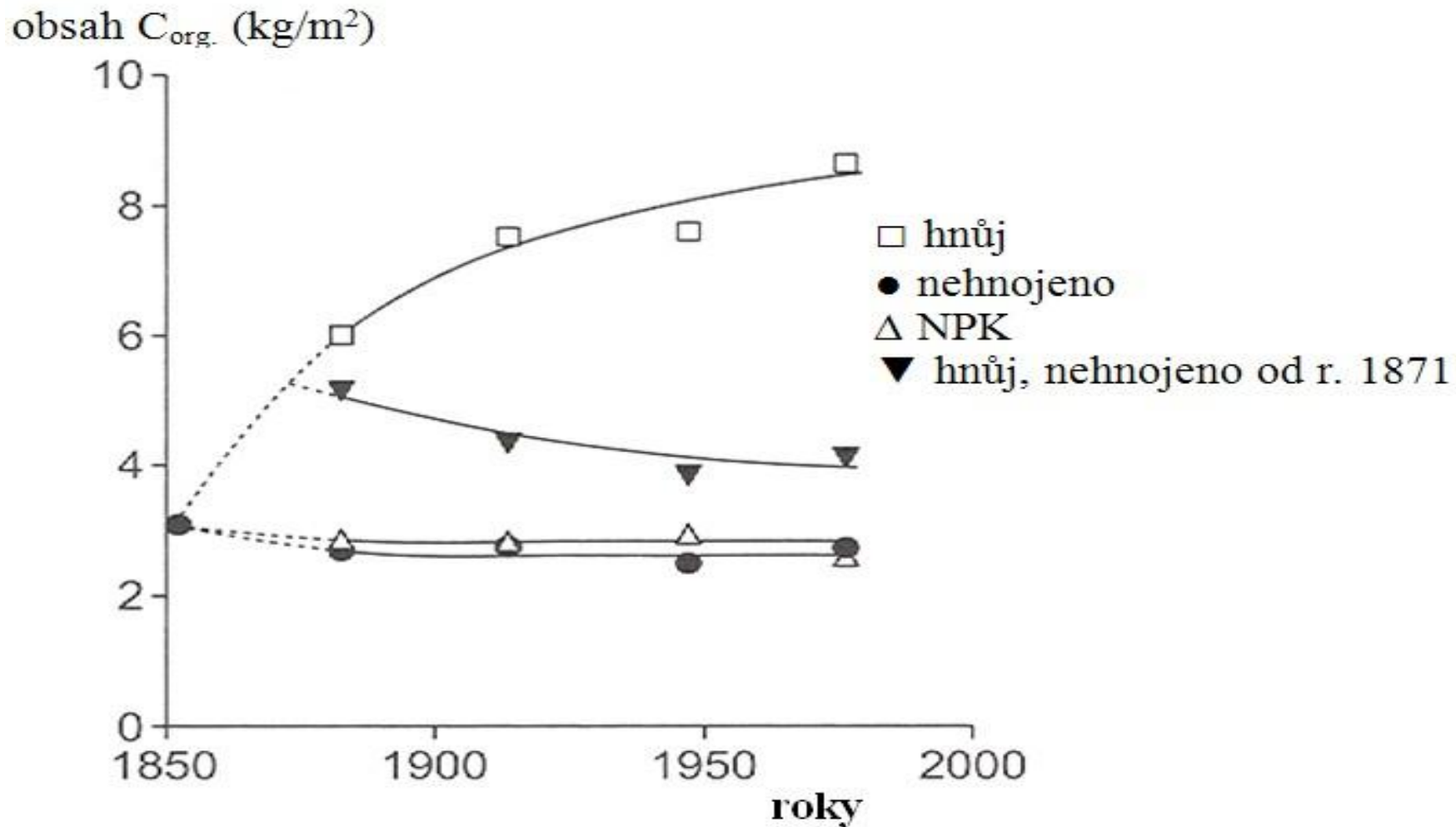
- koloběh látek začíná a opět by měl končit na půdě
- rostliny odčerpávají E z půdy a ukládají je do hlavního nebo vedlejšího produktu
  - část produkce je **předmětem trhu**
  - část se **vrací do půdy** jako hnojivo

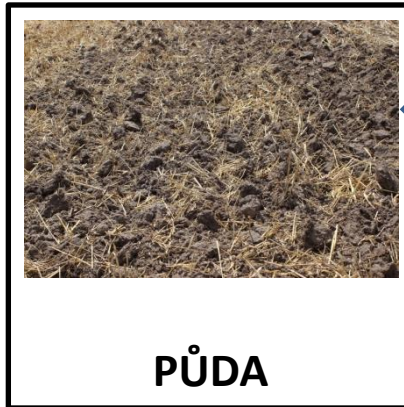
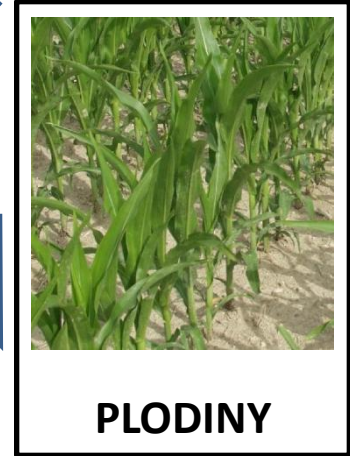
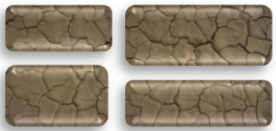
Podíl organických látek vstupujících zpět do půdy

Kvalita organických látek

Změny obsahu humusu v kambizemi v dlouhodobém pokusu v Rothamstadu od roku 1852 (*Rusel 1988*)

ztráty skladováním

STÁJ

sláma, zelené hnojení

**HNOJIŠTĚ,
JÍMKA**

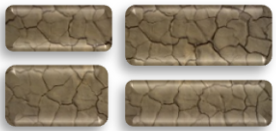
ztráty volatilizací

PLODINY

ztráty vyplavením

PŮDA

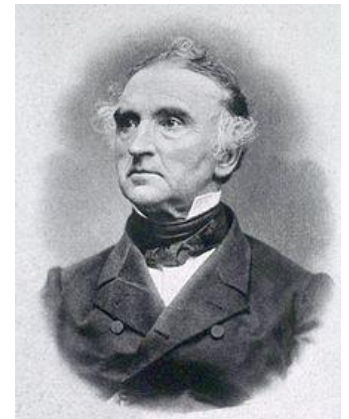
Základní princip výživy rostlin

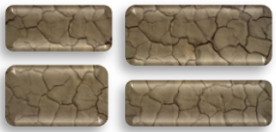
Bilanční princip

Náhrada mineralizované půdní organické hmoty do půdy

Náhrada odebraných živiny (N, P, K, ...)

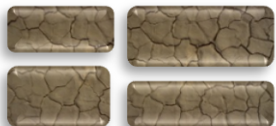

V podmínkách ČR se roční spotřeba nehumifikovaných organických látek pohybuje v rozmezí **4 až 4,5 t.ha⁻¹**.

- **50 až 60 % - úhrada posklizňovými zbytky**
- **40 až 50 % - doplnění organickými hnojivy**

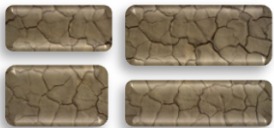

Množství a kvalita dodávané **organické hmoty** do půdy

- Pokles stavů hospodářských zvířat, zejména skotu a v důsledku toho snížená produkce statkových hnojiv.

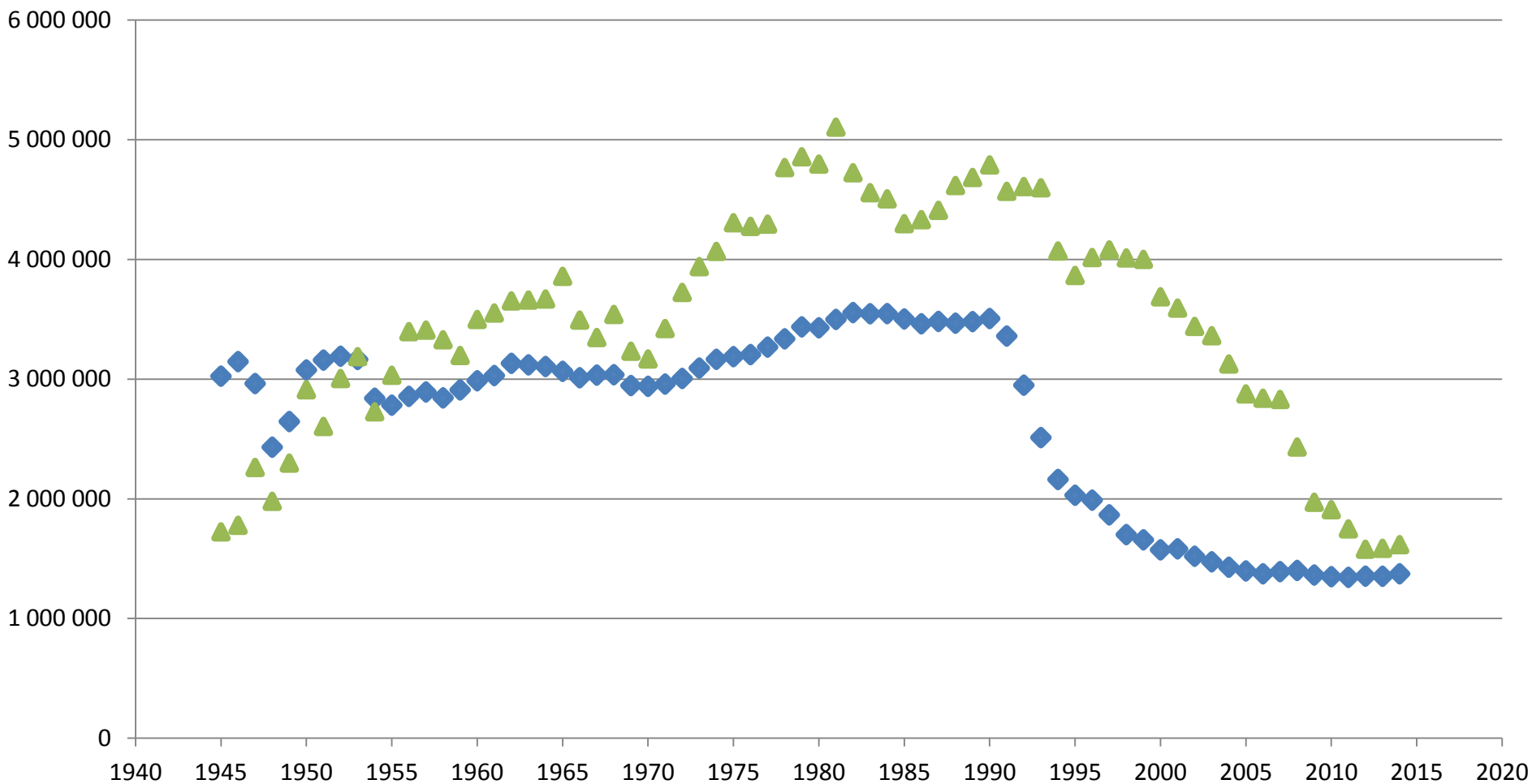

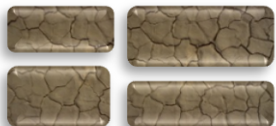

Stavy hospodářských zvířat (tis. ks) 1945 -2014 (ČSÚ)

◆ Skot

▲ Prasata

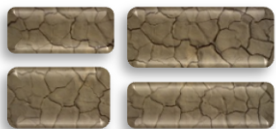

Odhad produkce statkových hnojiv v ČR

(mil. t; vypočteno na základě stavu zvířat, způsobů ustájení a normativní produkce statkových hnojiv) (VÚRV, v.v.i.)

	1985	1990	1995	2000	2005	2006	2007
Hnůj*)	26,2	25,6	15,6	12,4	10,9	10,7	10,8
Močůvka	13,3	13,1	8,0	6,3	5,5	5,4	5,5
Kejda	11,9	12,4	9,0	8,1	6,5	6,3	6,4
Drůbeží trus	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

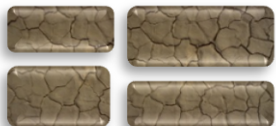
*) včetně drůbežního trusu s podestýlkou („drůbeží podestýlka“)

Spotřeba hnojiv / 1 ha obhospodařované zem. půdy (ČSÚ)

ročník	Statková hnojiva (t)	Organická hnojiva (kg)*
2005/2006	5,647	177
2006/2007	5,357	87
2007/2008	5,256	87
2008/2009	5,180	176
2010/2011	5,025	363
2011/2012	4,851	476
2012/2013	4,873	741

* např. kompost, digestát, výpalky

Podíl bioplynu na OZE

2008

podíl bioplynu na OZE: 6.0 %

2010

podíl bioplynu na OZE: 9.2 %

2011

podíl bioplynu na OZE: 11.1 %

2012

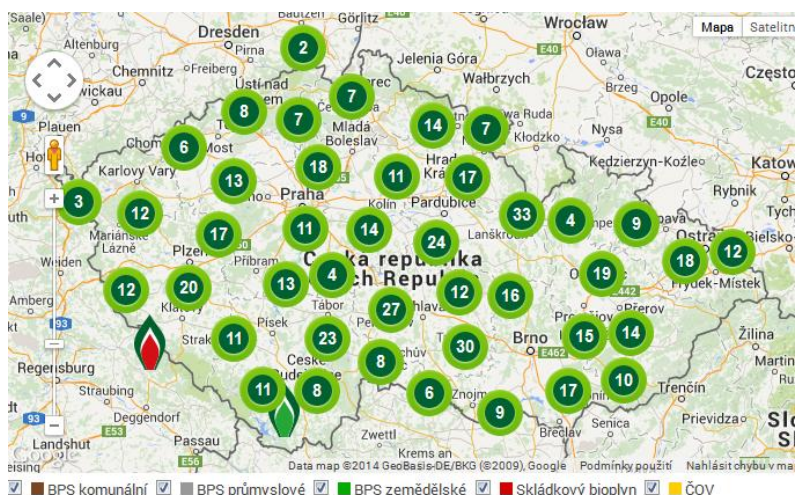
podíl bioplynu na OZE: 15.9 %

2013

podíl bioplynu na OZE: 22.1 %

2014

podíl bioplynu na OZE: 24.6 %

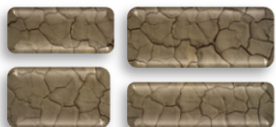

(Česká bioplynová asociace <http://www.czba.cz>)

Spotřeba hnojiv / 1 ha obhospodařované zem. půdy (ČSÚ)

ročník	Statková hnojiva (t hnojiva/ha z.p.)		
	hnůj	kejda	močůvka
2006/2007	3,172	1,114	0,963
2007/2008	3,016	1,203	0,906
2008/2009	2,952	1,282	0,817
2009/2010	2,825	1,227	0,708
2010/2011	2,808	1,247	0,662
2011/2012	2,707	1,147	0,634
2012/2013	2,655	1,165	0,607

Spotřeba OL / 1 ha obhospodařované zem. půdy (ČSÚ)

ročník	Organické látky (t OL/ha z.p.)			
	hnůj ⁽¹⁷⁾	kejda ^(5,7)	močůvka ⁽²⁾	Σ
2006/2007	0,539	0,063	0,019	0,622
2007/2008	0,513	0,069	0,018	0,599
2008/2009	0,502	0,073	0,016	0,591
2009/2010	0,480	0,070	0,014	0,564
2010/2011	0,477	0,071	0,013	0,562
2011/2012	0,460	0,065	0,013	0,538
2012/2013	0,451	0,066	0,012	0,529

Množství a kvalita dodávané **organické hmoty** do půdy

- Pokles stavů hospodářských zvířat, zejména skotu a v důsledku toho snížená produkce statkových hnojiv.
- Struktura pěstovaných plodin (OP)

Předplodinová hodnota plodin a jejich vliv na půdní úrodnost

komplexní působení plodiny na stanovišti:

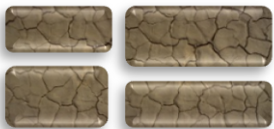
- Stupeň zastínění
- Vliv kořenového systému na půdní prostředí
- **Množství a kvalita posklizňových zbytků (C:N)**
- Odčerpání vody a živin – navrácení do půdy
- Zaplevelení, choroby, škůdci

pokles ploch plodin zanechávajících v půdě kvalitní posklizňové zbytky

snížená reprodukce půdní organické hmoty

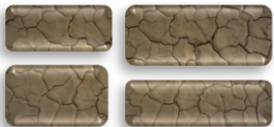
převládají ekonomické aspekty nad agronomickými potřebami

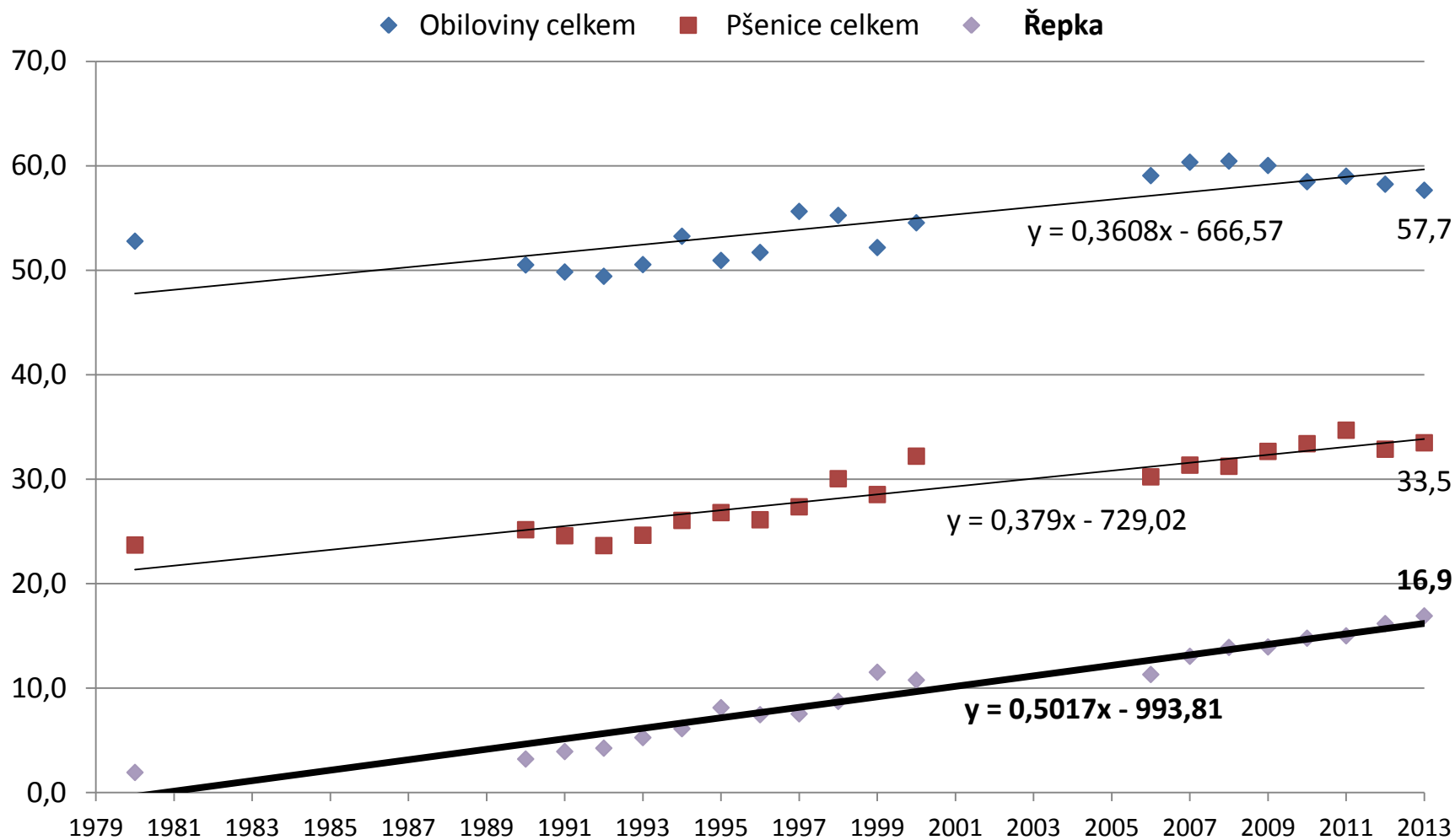

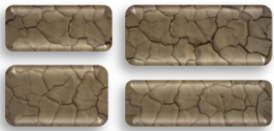
Osevní plochy zem. plodin (%) 1980 - 2014 (ČSÚ)

Plodina	1980	1990	2000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Obilniny celkem	52,8	52,2	54,5	60,3	60,4	60,0	58,5	59,0	33,9 %		
pšenice	23,7	25,2	32,2	31,3	31,2	32,7	33,4	34,7			
ječmen	20,5	16,9	16,4	19,3	18,8	17,9	15,6	15,0	14,2 %		
kukuřice zr.	0,7	1,4	1,3	3,6	4,2	3,6	4,0	4,4			
Luskoviny celkem	2,1	1,7	1,3	1,2	0,9	0,9	0,9	0,9	0,8	0,7	0,8
Brambory celk.	3,9	3,4	2,3	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9	1,0
Cukrovka tech.	4,7	3,6	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,5	2,5	2,6
Olejníny celkem	2,3	4,0	13,5	17,5	18,8	19,1	19,6	18,7	77,5 %		
řepka	1,9	3,2	10,8	13,0	13,9	13,9	14,8	15,0	15,8 %		
mák	0,2	0,3	1,0	2,2	2,7	2,1	2,0	1,3	0,7	0,8	1,1
Píceřiny na OP	30,7	33,6	24,0	16,6	15,8	15,6	16,3	17,0	13,6 %		
kukuřice sil.	8,5	11,7	7,7	7,0	7,0	7,1	7,3	7,9			
vojtěška	4,1	4,8	3,4	3,0	2,8	2,7	2,6	2,5	2,5	2,5	2,3

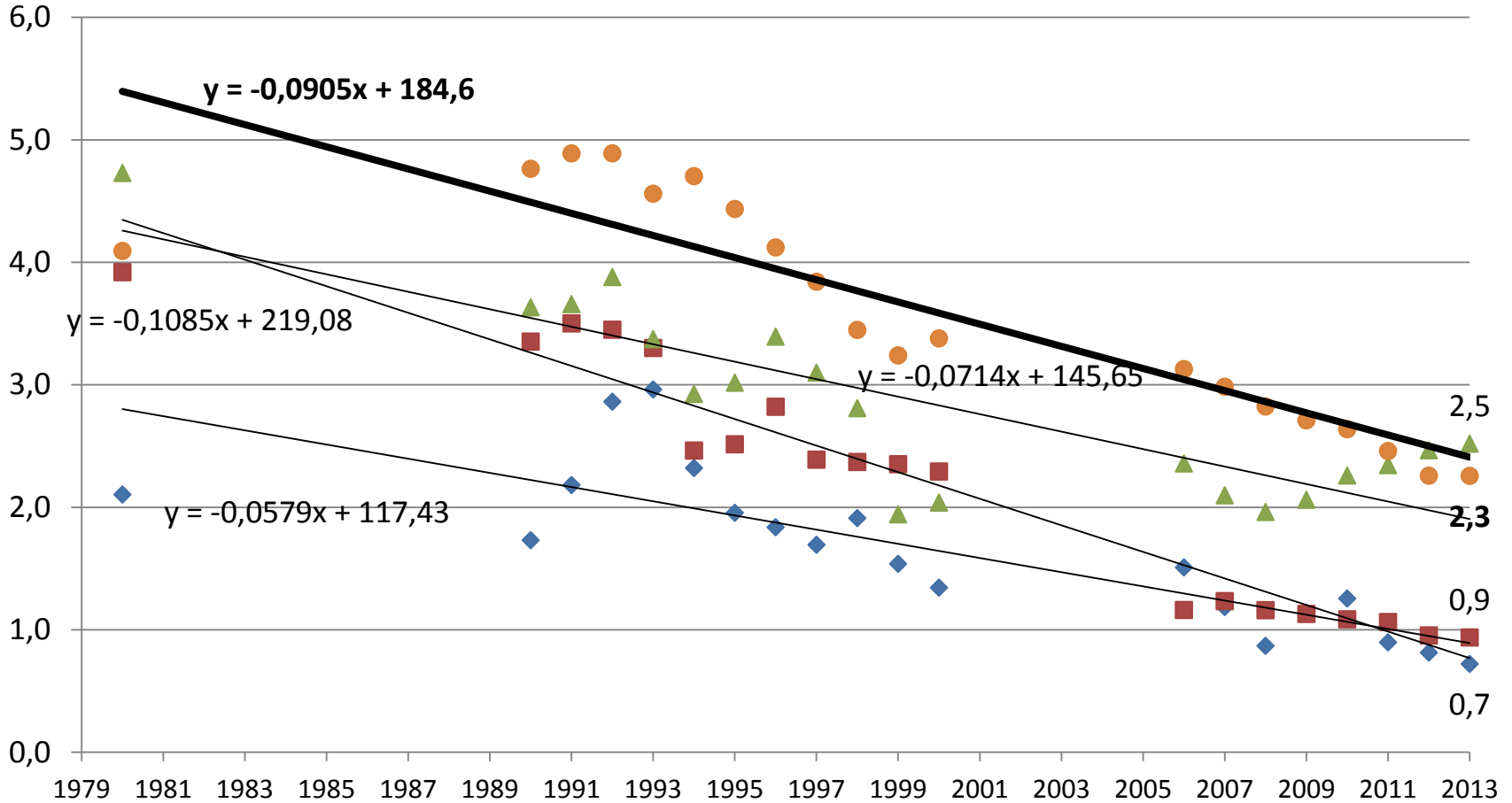
Osevní plochy zem, plodin (%) 1980 -2013

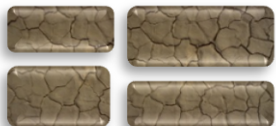

Osevní plochy zem. plodin (%) 1980 - 2013

◆ Luskoviny na zrno celkem   ■ Brambory celkem   ▲ Cukrovka technická   ● Vojtěška

Množství a kvalita dodávané **organické hmoty** do půdy

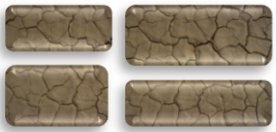
- Pokles stavů hospodářských zvířat, zejména skotu a v důsledku toho snížená produkce statkových hnojiv.
- Struktura pěstovaných plodin (OP)
- Produkce méně kvalitní organické hmoty

Průměrný obsah živin v digestátu, slámě a v chlévském hnoji

(Dostál, Richter 2007; Richter, Hlušek 1994)

Druh hnojiva	% čerstvé hmoty						
	Sušina	OL	N	P	K	Ca	Mg
Digestát (kejdý prasat a kuk. siláže) 	6,7	4,67	0,51	0,17	0,31	016	0,05
Sláma obilnin 	86	82	0,45	0,09	0,79	0,24	0,06
Chlévský hnůj 	23,0	15,6	0,42	0,11	0,50	0,4	0,05

poměr C:N

chlévký hnůj

20 – 30 : 1

**OPTIMÁLNÍ
POMĚR**

sláma obilnin

80 – 100 : 1

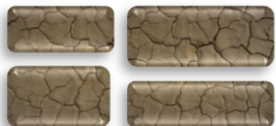
**DUSÍKATÁ
DEPRESE**

digestát

<10 : 1

**ÚNIK
DUSÍKU**

3. Agrochemické faktory

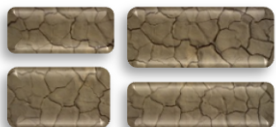
komplexní průzkum zemědělských půd

zavedení programu periodického sledování obsahu přístupných živin, půdní reakce a potřeby vápnění v orničním horizontu zemědělských půd (dnes AZZP)

Výsledky **AZZP** jsou využívány pro:

- stanovení dávek hnojiv na zemědělských pozemcích
- sledování změn v zásobenosti zemědělských půd živinami

Závislost na spotřebě hnojiv

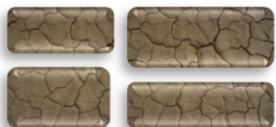

Obsahy čistých živin v orné půdě ČR v cyklech AZZP

(Klement et al. 2012, 2014 ÚKZÚZ Brno)

Cyklus rok	Obsah živin v mg/kg zeminy				K/Mg
	P	K	Mg	Ca	
1990 - 1992	108	279	178	3 216	1,57
1993 - 1998	101	253	186	3 238	1,36
1994 - 2004	95	225	184	3 031	1,22
2005 - 2010	90	239	185	2 999	1,29
2008 - 2013	89	246	185	2 978	1,33
Úbytek	- 19	- 33	7	- 238	- 0,24

Jihomoravský kraj – výměra půdy – obsah živin

kultura	obsah přístupného FOSFORU (v % výměry)				
	N	VH	D	V	VV
orná půda	27.50	31.31	21.81	13.55	5.81
chmelnice				-	-
vinice				6.40	2.18
ovocné sady				7.12	3.22
travní porosty	27.16	31.31	25.58	16.31	5.71
zemědělská půda	27.16	31.31	22.18	13.41	5.69

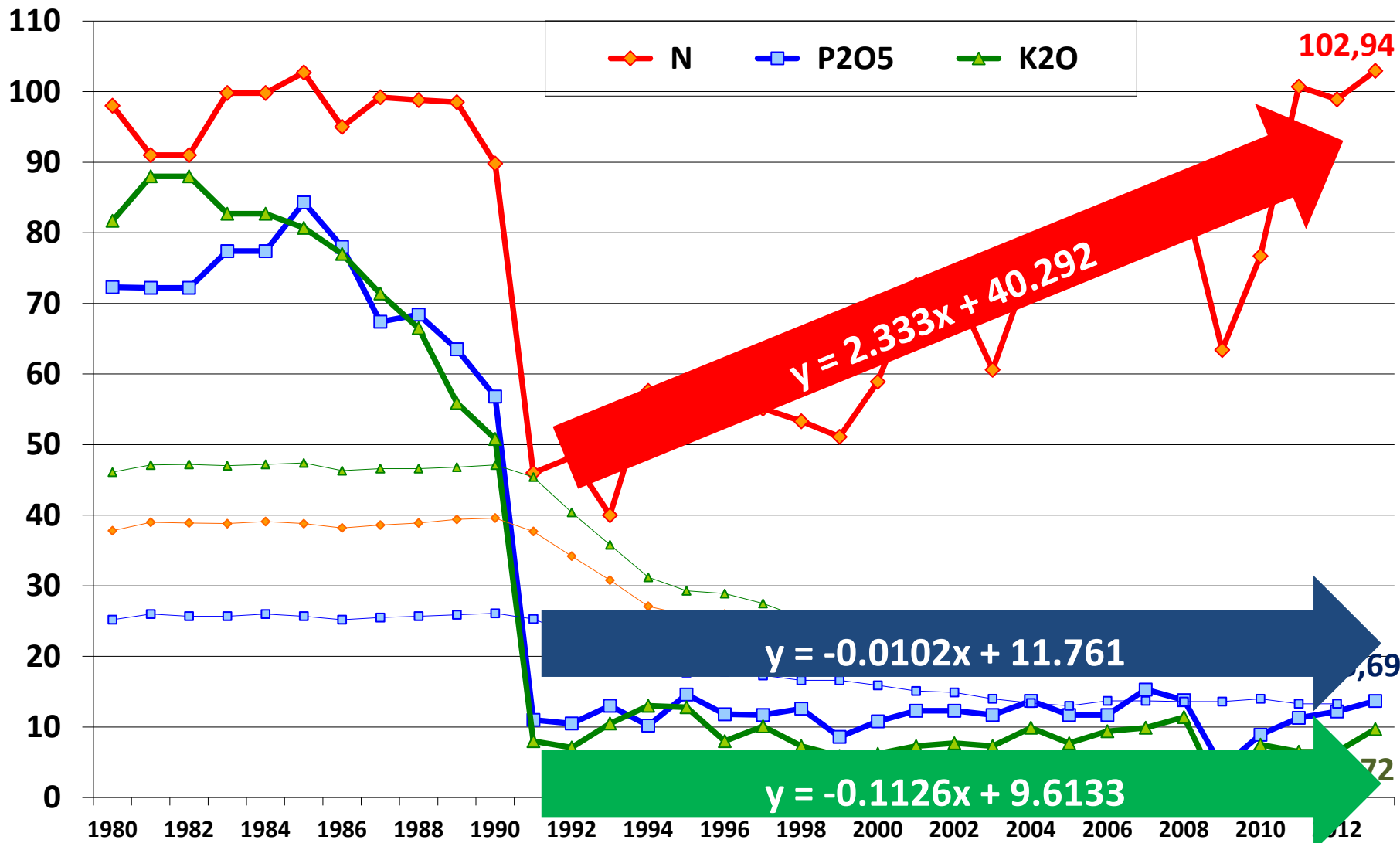
80,62

kultura	obsah přístupného DRASLÍKU (v % výměry)				
	N	VH	D	V	VV
orná půda	3.04	18.71	49.83	17.06	11.35
chmelnice				-	-
vinice				16.23	2.71
ovocné sady				15.36	4.79
travní porosty	2.99	18.71	36.18	21.55	11.92
zemědělská půda	2.99	18.71	49.21	17.16	11.11

71,58

Průměrná spotřeba minerálních a organických hnojiv v ČR

(v přepočtu na kg čistých živin na 1 hektar zemědělské půdy – zdroj MZe)

Shrnutí

- Půda je nejen v oblasti zemědělství základním výrobním prostředkem
- Její ochrana ve vztahu k její úrodnosti je klíčovým úkolem
- Výživa a hnojení rostlin má významný vliv na prvky půdní úrodnosti
- Stav půdní úrodnosti v podmínkách ČR klesá
- Nevyhnutelné zvýšení aplikace vápenatých hmot a P- a K-hnojení

Koncepce rozvoje VaV a pedagogiky v oboru Agrochemie a výživy rostlin

Rozvoj oboru – věda a výzkum

- publikace výsledků ve vědeckých časopisech (IF publikace)
- získávání výzkumných projektů,
- využití výzkumných prostor - pavilon M
- smluvní výzkum, aplikovatelné výstupy
- spolupráce s výzkumnými institucemi u nás i v zahraničí, privátními subjekty a zemědělskou praxí
- popularizace oboru, poradenství

Rozvoj oboru – pedagogika

- garance a přednášky v předmětech zaměřených na výživu a hnojení rostlin vyučovaných na AF a ZF
- vedení bakalářských, diplomových a dizertačních prací
- vazba na představy klíčových zaměstnavatelů
- aktualizace a modernizace výuky - nové technologie využívané ve výživě rostlin
- využití externistů ve výuce – odborníci z praxe

Děkuji Vám za pozornost